

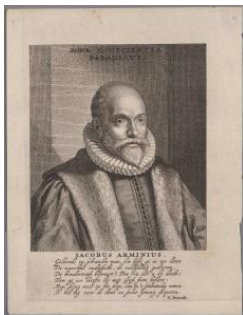
## DE NATIONALE SYNODE VAN DORDRECHT 1618/19

Op 13 november 1618 kwamen in een bovenzaal van de Kloveniersdoelen in Dordrecht de afgevaardigden van de calvinistische kerken uit vijf gewesten van de Republiek bijeen om te proberen een belangrijk twistpunt over de kerkelijke leer te beslechten.

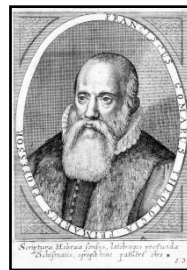
In de eerste jaren van de 17<sup>de</sup> eeuw was er aan de universiteit van Leiden tussen de beide theologieprofessoren Arminius en Gomarus verschil van mening ontstaan over het leerstuk van de voorbeschikking of predestinatie. Mogelijk zou een nationale synode de gerezen tegenstellingen kunnen overbruggen.

### **Arminianen en Gomaristen, rekkelijken en preciezen, bavianen en slijkgeuzen; drie aanduidingen voor twee opvattingen**

Jacobus Arminius (ca. 1556 - 1609) werd als Jacobus Hermansz geboren in Oudewater. Na zijn studies theologie onder andere in Genève bij Theodorus Beza werd hij in 1588 predikant aan de Oude Kerk in Amsterdam en vanaf 1603 hoogleraar aan de Leidse universiteit.



Daar ontmoette hij Franciscus Gomarus, (1563-1641), geboren als François Gomaer in Vlaanderen in de stad Brugge. Hij doceerde al vanaf 1594 theologie in Leiden. Gomarus was afkomstig uit de gemeenschap van calvinisten van het eerste uur in Vlaanderen. Hij hechtte groot belang aan de Nederlandse Geloofsbelijdenis die door zijn streekgenoot de Doornikse calvinistische predikant Guido de Brès in 1561 was opgesteld. Deze had daar met zijn leven voor moeten betalen.



Wat betreft de zogeheten leer van de voorbeschikking meende Gomarus dat God al bij de geboorte had bepaald of een schepsel naar de hemel of de hel zou gaan. God zou zijn besluiten niet laten afhangen van wat de mens in zijn leven doet.



Gods besluiten zijn soeverein, stelde hij. Volgens hem zou Arminius veel te gemakkelijk omgaan met het begrip predestinatie. Deze meende namelijk dat de mens door zijn levenshouding en optreden zelf een bijdrage kon leveren aan Gods besluit hem in de hemel op te nemen. Beide hoogleraren voerden verschillende malen academische debatten, zelfs tot voor de Raad van State.

Arminius moest zich in de zomer van 1609 uit de reeks debatten terugtrekken wegens gezondheidsklachten. Na een ziekte van enige maanden overleed hij op 19 oktober 1609 in Leiden. Na zijn dood werd de Amsterdamse patriciërszoon en predikant Simon Bisschop (1583-1643) hun leider. Zijn volgelingen hadden een



vijftal bezwaren tegen de Nederlandse Geloofsbelijdenis en de leer van Johannes Calvijn in een document vastgelegd: de Remonstrantie van 1610. Vandaar de naam *remonstranten* voor de arminianen. In 1611 werd door de Staten van Holland en West-Friesland een conferentie georganiseerd om het conflict bij te leggen. De predikanten Johannes Uytenbogaert en Simon Bisschop waren de remonstrantse vertegenwoordigers. Een verzoening bleef echter uit. Een jaar later werd Bisschop, die vanaf toen Episcopus ging heten, benoemd tot hoogleraar theologie aan de universiteit van

Leiden als opvolger van Franciscus Gomarus. Zijn rede over het recht van de overheid in kerkelijke zaken die hij bij zijn installatie uitsprak riep veel weerstand op bij de curatoren van de universiteit en daarom hielden zij goed oog op Episcopus' colleges.

Net toen tussen Spanje en de Republiek een bestand was gesloten dat 12 jaar zou duren, groeide dit religieuze meningsverschil uit tot een politieke strijd. De arminianen meenden dat de kerk zich moest houden aan de wensen van de staat en dat de provincies zelfstandig besluiten konden nemen, zelfs op het gebied van de religie. De remonstrantse opvattingen kregen steun van de Hollandse landsadvocaat Johan van Oldenbarneveldt (1547-1619), de hofpredikant Johannes Uytenbogaert (1557-1644), de rechtsgeleerde Hugo de Groot (1583-1645), de

Leidse pensionaris Rombout Hoogerbeets (1561-1625) en vele burgers uit de regentenklasse kozen de kant van de arminianen.



↑ (detail)

Daarentegen koos de Amsterdamse predikant en geograaf Petrus Plancius (1552-1622), voor de *'precieze'* opvatting van Gomarus en bestreed hij de *'rekkelijke leer'* van Arminius.

Geboren als Pieter Platevoet in een streng-calvinistische familie in de Zuid-Nederlandse stad Dranouter, vluchtte hij in 1585 naar Amsterdam, om daar als kaartenmaker samen met Oldenbarneveldt de Verenigde Oost-indische Compagnie (VOC) te helpen oprichten.

Ook een meerderheid van de bevolking, de 'kleyne luyden', koos de kant van de Gomaristen, dus van de *contraremonstranten*. De meest fanatieken mengden zich in de strijd door kerkdiensten van de arminianen te verstoren. Van beide kanten werd de spot gedreven met de overtuiging van de ander en wederzijds werden scheldnamen bedacht. Pamfletten, liederen en dichtbundels werden geschreven waarin de contraremonstranten de remonstranten voor *bavianen*



uitmaakten. Remonstranten noemden hun tegenstanders *slijkgeuzen* omdat die niet konden tippen aan de in hun ogen dappere geuzen, de vrijheidsstrijders uit het begin van de 80-Jarige Oorlog.

Die ongeregelheden stelde de Staten van Holland voor een dilemma. Optreden en de 'inbrekers' verjagen of hopen op het verlopen van de opstandjes? Maar toen had prins Maurits een verrassing. Als hij in den Haag was woonde hij aan het stadhouderskwartier aan het Binnenhof. Op de hoek naast de hofvijver had hij een grote vierkante Mauritsstoren als woning laten bouwen.



Op zondag bezocht hij net als Johan van Oldenbarneveldt de diensten in de Hofkapel naast de Ridderzaal, waar Johannes Uytenbogaert voorging. Maurits koos openlijk partij voor Gomarus door demonstratief de zondagse kerkdienst van de Gomaristen in de 'gekraakte' voormalige kloosterkerk van de dominicanen aan het Lange Voorhout te bezoeken. Was die overgang een gevolg van zijn godsdienstige overtuiging of was dat politiek berekend? *N.B. Aan stadhouder prins Maurits van Nassau hoop ik later dit jaar een artikel te wijden. JvS.*

### ***De Nationale Synode***

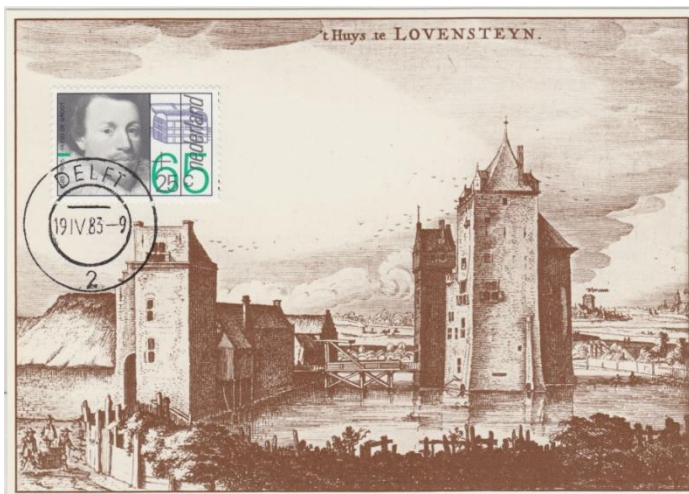
Na een dienst op 13 november 1618 in de Augustijnenkerk in Dordrecht vertrokken de deelnemers naar de Kloveniersdoelen, waar in een bovenzaal de synode zou plaatsvinden.

Het eerste doel was de eenheid in de protestantse kerk te herstellen.



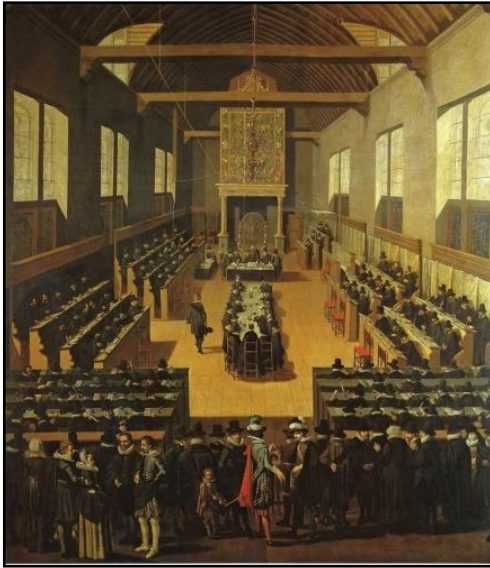
De afgevaardigden kozen als voorzitter Johannes Bogerman (1576-1637), predikant aan de Jacobijnerkerk in Leeuwarden en hoogleraar theologie aan de universiteit van Franeker. Bogerman was streng calvinistisch en bestreed alles en iedereen die er een afwijkende geloofsovertuiging op na hield. Uit elk gewest was een aantal predikanten en ouderlingen afgevaardigd; de universiteiten in de Republiek stuurden vijf hoogleraren.

Al snel bleek dat de meerderheid van contrareformatorische signatuur en/of van strikt-calvinistische huize kwam. De wereldlijke overheid zond achttien afgezanten naar Dordrecht. Calvinistische kerken uit Engeland, Duitsland en Zwitserland stuurden 23 theologen als officiële vertegenwoordigers. De Franse Hugenoten waren ook uitgenodigd maar zij kregen geen toestemming van hun (katholieke) koning en moesten dus verstek laten gaan. Hun bank in de vergaderzaal bleef leeg. Alle afgevaardigden kregen stemrecht. De remonstranten moesten het doen zonder hun ervaren politieke leiders: Oldenbarneveldt, De Groot en Hoogerbeets waren gevangengenomen. De raadpensionaris zat maandenlang in een verduisterde kamer in een gebouw aan het Binnenhof in Den Haag.



De anderen waren opgesloten in Slot Loevestein, de staatsgevangenis bij Woudrichem in de Bergse Maas. Dominee Uytenbogaert was naar het buitenland gevlucht.

De synode was een openbaar gebeuren. Er werd van 13 november 1618 tot 29 mei 1619 zes dagen in de week vergaderd, goed voor totaal 180 zittingen. Toeschouwers waren welkom, maar mochten niet meepraten. Hoewel de beraadslagingen in het Latijn werden gevoerd kwamen belangstellenden, mannen, vrouwen en kinderen, (zie hiernaast het schilderij van Pouwels Weyts de Jonge, 1647) dagelijks in groten getale op het evenement af. Ze verdrongen zich



voarin de zaal om een glimp van het gebeuren op te vangen en samen het gehoorde te bespreken. De remonstranten werden niet als gelijkwaardige partij, maar als beklagden behandeld. Ze kregen een plaats aan de ovale tafel in het midden van de zaal, tegenover de voorzitter met zijn secretarissen. Omdat de kerkvergadering zo'n groot aantal contraremonstranten telde ging de ondervraging van de remonstranten steeds meer lijken op het verhoor door een rechtbank. Het meest werd het woord gevoerd door Episcopius. Diens verdediging bestond uit ellenlange betogen en wijdloperige redeneringen. Arminius werd node gemist! Die strategie nam zoveel tijd dat voorzien werd dat de

synode eindeloos zou gaan duren.

Er moest iets gebeuren! Op 14 januari 1619 werden de remonstranten uitgesloten van de beraadslagingen door het bevel van voorzitter Bogerman: *'ite, ite'* (gaat heen, gaat heen). Na verdere beraadslagingen kregen de contraremonstranten tenslotte gelijk.

Ongeveer 200 remonstrantse predikanten werden uit het ambt gezet en moesten de 'Akte van Stilstand' (= preekverbod) ondertekenen. Minstens 80 van hen weigerden. Zij gingen in ballingschap en stichtten in Antwerpen onder leiding van Johannes Uytenbogaert (afb. schilderij van Rembrandt) de Remonstrantse Broederschap (1619). Hoewel er wel een aantal gesprekken zijn gevoerd heeft de Remonstrantse Broederschap zich in 2004 niet aangesloten bij het samengaan van de Nederlandse Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden in de Protestantse Kerk van Nederland (PKN).



Toen de rust was weergekeerd werden meer dan drie maanden besteed aan het formeren van de Dordtse Leerregels. De leerregels zijn geformuleerd als weer-legging van de Remonstrantie van 1610. Op de 136<sup>ste</sup> zitting van de synode werden ze aanvaard en toegevoegd aan de belijdenisgeschriften van de Nederduits Gereformeerde Kerk.

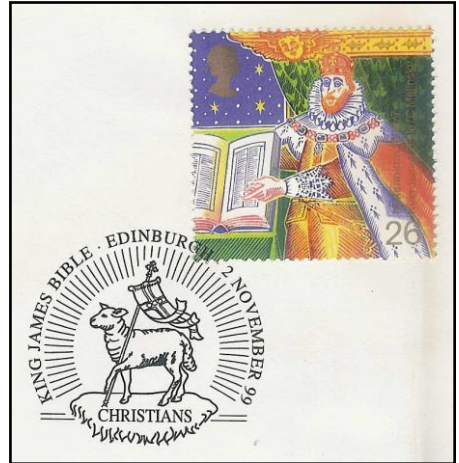
## Een nieuwe vertaling van de Bijbel



Bible (1611).

Het Oude Testament werd vertaald uit het Hebreeuws en Aramees, het Nieuwe Testament en de apocriefe boeken uit het Grieks. In 1635 was de Statenvertaling gereed. De naam werd gekozen omdat de Staten-Generaal de vertaling bekostigde en autoriseerde. Donderdag 17 september 1637 werd de vertaling overhandigd aan de Staten-Generaal.

Tijdens de Synode werd een groot aantal zittingen gewijd aan het plan de bijbel opnieuw vanuit de grondtalen in het Nederlands te vertalen. De Staten-Generaal drong op zo'n vertaling aan om de tegenstellingen in de Gereformeerde kerk te dempen. In 1626, dus ver na de sluiting van de Synode ging zij akkoord en konden de vertalers aan de gang. De vertalers zouden werken vanuit Leiden naar het voor-beeld van de Engelse King James



De stad Leiden betaalde 2500 gulden voor het octrooi om de Bijbel in Leiden te laten drukken bij Paulus Aertsz van Ravensteyn.

De Statenbijbel heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van de Nederlandse taal. Ook nu nog wordt de Statenvertaling in een groot aantal orthodox-protestantse kerken in de eredienst (en in de huiselijke kring) gebruikt. Toch kwam er behoefte aan een in meer hedendaags geschreven Nederlandse tekst. De Stichting Herziene Statenvertaling begon in juni 2002 aan de volledige hertaling. Op 4 december 2010 werd deze revisie in Dordrecht officieel gepresenteerd.

**Joke van Strien**

*Bronnen:*

*J. Briels, De Zuidnederlandse Immigratie, pp.67-88, Bussum, 1978*

*A.Th. van Deursen, Bavianen en Slijkgeuzen, pp.227-345, Franeker, 1998<sup>3</sup>*

*Joris van Eijnatten en Fred van Lieburg, Nederlandse Religiegeschiedenis, pp.172-178, Hilversum 2005*

*S.Groenveld en H.L.Ph.Leeuwenberg, De bruid in de schuit, de consolidatie van de Republiek, pp.10-44, Zutphen 1985*

*Wikipedia, diverse artikelen w.o. Arminius, Contraremonstranten, Gomarus, Oldenbarneveldt, Remonstranten, Synode van Dordrecht, Statenbijbel, Statenvertaling*

## PSALMTEKSTEN IN CHRISTELIJK PERSPECTIEF

### **Psalmteksten als devies in het wapen van bisschoppen/kardinalen**

Psalmteksten kunnen ook gebruikt worden als motto. Dat gebeurt nogal eens in de kerkelijke heraldiek. Zo staat er een psalmtekst in het kardinaalswapen van Vincentius Sladkevičius. Deze kardinaal uit Litouwen werd als Vincentas Sladkevičius in 1920 geboren in Zasliai, Kaisiadorys. Na zijn studies aan het seminarie van Kaunas en de theologische faculteit in Kaunas werd hij in 1944 priester gewijd. Hij verrichtte pastoraal werk in Kaisiadorys en terzelfder tijd was hij professor en studieprefect aan het seminarie in Kaunas. In november 1957 werd hij aangesteld als hulpbisschop zonder recht van opvolging van Kaisiadorys en titulair bisschop van Abora. Op 25 december werd hij tot bisschop gewijd. De communistische regering van zijn land belette hem zijn bisschopsambt uit te oefenen. In juli 1982 werd hij benoemd tot apostolisch administrator van Kaisiadorys en hij werd voorzitter van de bisschoppenconferentie op 27 april 1988.

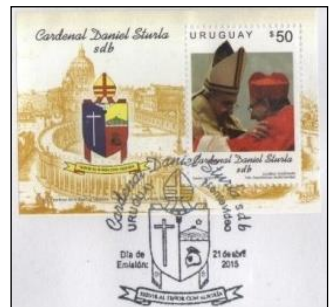
Paus JP II creëerde Sladkevičius tot kardinaal-priester in het consistorie van 28 juni 1988 en later tot aartsbisschop van Kaunas op 10 maart 1989. In 1993 trad de kardinaal toe tot de congregatie van de Marianisten. Na 7 jaar trad hij terug als aartsbisschop van Kaunas. Hij werd onderscheiden met de Orde van Vytautas de Grote in 1998. Op 79-jarige leeftijd stierf hij in Kaunas en werd na een plechtige begrafenis bijgezet in de kathedrale basiliek van Kaunas op 1 juni 2000.



Op 06-07-91 verschijnt zijn kardinaalswapen als stempel op een envelop met ingedrukt waardezegel van Litouwen. Bovenaan zijn naam in het Latijn, onderaan land (Lietuva), datum (06-07-91) en plaats van uitgifte (Kaunas). Als devies onder dit prachtige bisschops-wapen de tekst van psalm 85:17 **fac mecum signum in bonum**. Vulgaat: **fac me**

*signum in bono = geef mij een teken van uw goedheid (NBV 86:17); SVV: doe aan mij een teken ten goede.*

Ook in het wapen van bisschop Daniel Fernando Sturla Berhouet S.D.B. uit Uruguay komt een psalmtekst voor. Tijdens het consistorie van 14 februari 2015 werd deze bisschop door de paus tot kardinaal gecreëerd. Dat was de aanleiding voor de posterijen van Uruguay om in april van dit jaar een zegel uit te geven met daarop afgebeeld



Daniel Fernando Sturla Berhouet S.D.B. en paus Franciscus. Behalve de zegel werd er ook een blokje en minivelletje uitgegeven. Daarop wordt ook het wapenschild van Sturla getoond met daaronder de wapenspreuk **servite domino in laetitia** = *dien de Heer met vreugde*. Deze tekst komt uit psalm 100:2 (VUL 99:2). Als eerste dag stempel wordt het wapen met de wapenspreuk gebruikt.

Daniel Sturla trad op 31-1-1980 in bij de salesianen van Don Bosco. Hij werd op 12-11-1987 tot priester gewijd. Op 10-12-2011 werd hij benoemd tot hulpbisschop van Montevideo en tot titulair bisschop van Phelbes; zijn bisschopswijding vond plaats op 4 maart 2012. Op 11 februari 2014 volgde zijn benoeming tot aartsbisschop van Montevideo, waardoor hij tevens primaat werd van Uruguay.

Bij zijn creatie tot kardinaal kreeg hij de rang van kardinaal-priester en zijn titelkerk werd de Santa Galla.

De Kroatische post gaf op 8 mei 2015 een gelegenheidsstempel uit als hommage aan Alojzije Stepinac. Het stempel heeft een kruisvorm met boven aan geboorteplaats en datum, daaronder sterfplaats en datum; op de dwarsbalk de naam en de wapenspreuk en op het onderste gedeelte de datum 8.5.2015 een portret en profiel en de plaatsnaam van het stempel. De wapenspreuk van Stepinac **in te domine speravi** is ontleend aan psalm 31:7: *ik vertrouw op u, Heer*. Het bisschops/kardinaalswapen is in zijn geheel te zien op het vignet van de FDC uit 1998.



Stepinac (8 mei 1898) kende een roerig leven. Zo diende hij in het Oostenrijks leger tijdens de Eerste Wereldoorlog, raakte gewond en was enige tijd krijgsgevangene. Na de oorlog ging hij landbouwwetenschappen studeren en verloofde zich. Nadat de vrouw de verloving had verbroken, wilde hij priester worden en ging in het pauselijk college in Rome theologie studeren. In 1930 werd hij priester gewijd. Terug in Kroatië werd hij de rechterhand van de aartsbisschop in Zagreb. In 1934 werd Stepinac op 36-jarige leeftijd door paus Pius XI benoemd tot aartsbisschopcoadjutor en door aartsbisschop Bauer tot bisschop gewijd en was daarmee op dat ogenblik de jongste bisschop ter wereld. Hij bekleedde zijn ambt in een moeilijke periode: de Kroaten en de Katholieke Kerk moesten in de veelvolkerenstaat, die Joegoslavië was, vechten voor de erkenning van hun rechten. In 1937 volgde hij de gestorven aartsbisschop Bauer op en werd primaat van Joegoslavië.



Toen de Duitse troepen Joegoslavië binnen vielen in 1941 riepen Kroatische nationalistenvan de onafhankelijkheid van Kroatië uit. Stepinac hoopte dat daarmee



een einde gekomen was aan de jarenlange Servische verdrukking van het katholieke Kroatië. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zette hij zich in voor de noodlijdenden en vervolgd (joden en Serven) en had bijzonder veel aandacht voor de weeskinderen. Hij was ook een overtuigd patriot en anticommunist. Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog namen de communistische partizanen van Josip Tito de macht over. Stepinac bleef op zijn post, ook al liep hij als vermeend collaborateur het risico van executie. In mei 1945 namen de communisten hem gevangen, maar vanwege een dreigend volksoproer lieten ze hem snel weer vrij.

In 1946 werd hij opnieuw opgepakt, nadat hij zich in 1945 verzet had tegen Tito's poging de Kroatische Kerk van Rome te isoleren. Hij werd tot 16 jaar dwangarbeid veroordeeld. De internationale protesten van Westerse staatslieden en kerkelijke gezagsdragers over dit schijnproces klonken luid. In 1951 bezweek communistisch Joegoslavië onder de internationale druk en kon Stepinac naar zijn geboortedorp terugkeren om daar onder huisarrest te verblijven.

Tijdens het consistorie van 1953 verleende paus Pius XII hem de waardigheid van kardinaal, wat leidde tot een korte onderbreking van de diplomatieke betrekkingen tussen Joegoslavië en het Vaticaan. Het regime liet niet toe dat Stepinac zijn kardinaalshoed in Rome kon ontvangen. In 1958 verbood het communistisch regime zijn deelname aan het conclaaf dat in oktober Angelo Roncalli tot paus (Joannes XXIII) verkoos.

Stepinac stierf op 10 februari 1960 op 61-jarige leeftijd en werd begraven in de kathedraal van Zagreb. Op 14 februari 1992 werd Stepinac door het Kroatische Parlement gerehabiliteerd en op 3 oktober 1998 werd hij in Marija Bistrica zalig verklaard door paus Johannes Paulus II. Zijn gedenkdag is 10 februari.

### ***Psalmteksten als devies in het wapen van congregaties***



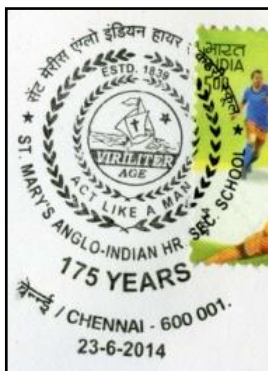
Ook de paters redemptoristen hebben een devies dat ontleend is aan een psalm 130:7 (VUL 129:7) **copiosa apud eum redemptio** = *bij hem is bevrijding altijd weer*. Dit motto is te lezen in de bovenste helft van een cirkelvormig Oostenrijks stempel, in de onderste helft de plaatsnaam en de datum 1150 Wien 13.3.1970, gebruikt ter herdenking van de 150<sup>ste</sup> geboortedag van Clemens Maria Hofbauer, eerst kluizenaar en later priester van de congregatie der redemptoristen.

Hofbauer wordt beschouwd als medeoprichter van de congregatie en is de patroonheilige van Wenen. Bij zijn geboorte (1751) kreeg hij de naam Johannes. Hij werkte 5 jaar als bakker en ging toen leven als kluizenaar. Hij week als kluizenaar uit naar Italië (een keizerlijk verbod op

kluizenarij in het Habsburgse rijk) bij het heiligdom van Onze Lieve Vrouw van Quintiliolo. Vanaf dat moment nam hij de naam aan Clemens Maria (Clemens naar St. Clemens in Rome en Maria ter ere van Maria, de moeder van Jezus.) maar keerde toch terug om te gaan studeren aan de universiteit van Wenen.



Op een nieuwe pelgrimage in 1784 besloten Clemens Maria en zijn metgezel zich aan te sluiten bij de redemptoristen, zij legden de geloften van armoede, kuisheid en gehoorzaamheid af en werden priester gewijd. Na hun wijding kregen zij de opdracht de congregatie van de allerheiligste Verlosser te vestigen in Noord-Europa. Vanwege de politieke situatie kon Clemens niet terugkeren naar zijn vaderland. Daarom vond hun eerste missie plaats in Warschau. Ondanks het vele goede werk (zorg voor armen en wezen) dat zij daar verrichtten werden zij uit Polen verbannen. In 1808 bereikte hij Wenen waar hij 13 jaar zou werken tot aan zijn dood. Ook hier tegenwerking ondanks zijn grote inzet onder studenten en intellectuelen en opnieuw dreigde er uitzetting. Vanwege zijn verdienstelijke werk werd Hofbauer bij een bezoek van keizer Franz Josef van Oostenrijk aan paus Pius VII niet uitgewezen maar kreeg toestemming een redemptoristen nederzetting op te zetten in Oostenrijk. De start mocht Clemens niet meer meemaken, hij stierf in maart 1820. Hofbauer werd zalig verklaard op 29-1-1888 door paus Leo XIII en heilig verklaard op 20 mei 1909 door paus Pius X.



In India werd in 1839 een school gesticht door de paters van de congregatie St. Joseph's Mill Hill, Londen. In het wapen van de St. Mary's Anglo Indian School vinden we ook een psalmtekst: **VIRILITER AGE** (Vulgaat 26:14). In het Engels vertaald met 'act like a man'. Het zijn woorden uit psalm 27:14 in de NBV vertaald met 'Wees sterk'.

St. Mary's was de eerste school die door deze katholieke missionarissen werd gevestigd in de stad Madras. In 1928 werd de school toevertrouwd aan de salesianen van Don Bosco, die het preventieve opvoedingssysteem volgen, gebaseerd op verstand, vroomheid en liefdevolle genegenheid. In 2014 vierde de school haar 175-jarig bestaan. In het hart van het stempel 23-6-2014 Chennai – 600 001 wordt de psalmtekst weergegeven.



Ook de congregatie van de Kleine Werkers van de Heilige Harten kent een wapen met een psalmtekst. Ter gelegenheid van de zaligverklaring van de stichter Francesco Maria.

Greco is dit wapen te zien in een stempel (87100 COSENZA 21.5.2016). De tekst **gustate et videte** is afkomstig uit psalm 34:9 (VUL 33:9) = *Proef en geniet (de goedheid van de Heer)*.

### ***Psalmteksten als devies in het wapen van bisdommen***

Het door paus Franciscus uitgeroepen Buitengewoon Heilig Jaar van Barmhartigheid werd in het bisdom Locri-Gerace herdacht met een bijzonder stempel. In dat stempel (89040 GERACE (RC) 12.12.2015) het wapen van dit bisdom en bijbehorende wapenspreuk **Speravi in misericordia Dei** (VUL 51:10) = *'Ik vertrouw op Gods goedertierenheid'* (NBV). Een tekst die uitstekend past in het jaar van Barmhartigheid.



Een Bijbels Festival dat plaats vond in Rovigo Popolo (45100 Rovigo Popolo 20.5.2016) speelde eveneens in op het door paus Franciscus uitgeroepen Buitengewoon Heilig Jaar van Barmhartigheid en koos als motto een gedeelte van psalm 85:11: **'Giustizia e Pace si baceranno'** = *'... gerechtigheid en vrede kussen elkaar'* (NBV).

In het bisdom Chiavari vonden in 2016 feestelijkheden ter ere van O.L.V. v.d. moestuïn / Patrones van Chiavari (Bisdom Chiavari) plaats. Dit werd postaal opgeluisterd met een stempel (16043 CHIAVARI (GE) 2.7.2016) waarin het wapen en de wapenspreuk van dit bisdom werden weergegeven VUL Psalm 72:24 **tenuisti manum dexteram meam** = *Gij hebt mijn rechterhand gevat'* (Ps. 73: 23) (NBV).



### ***Psalmteksten als devies in het wapen van parochies en kerkelijke gemeenten***

Op 30.9.1995 besteden de Oostenrijkse postbureaus met een gelegenheidsstempel (30.9.1995, 1150 Wien) aandacht aan het 900-jarig (1095-1995) bestaan van St. Michael-Heiligenstadt, met een van de oudste kerken van Wenen. Centraal op het stempel staat de patroonheilige: de aartsengel Michael als strijder, met daaronder in een banderol de verklaring van zijn naam



**Wer ist wie GOTT = wie is gelijk aan God.** Die woorden zijn afkomstig uit psalm 113:5. De evangelisch kerkelijke gemeente van Iserlohn kent in de periode 1931 tot 1994 een zegel met daarin twee

Bijbelteksten: in de rechterboog een gedeelte van psalm 121:4 **'der dich behutet schlaft nicht'** = *nee, hij sluimert niet, hij slaapt niet, de wachter van Israel* (NBV).



In de linkerboog van het stempel staat de tekst **Herr hilf uns wir verderben** (Mt 8:25 LUT) = *Heer, red ons toch, wij vergaan!* (NBV). Dit zegel wordt afgebeeld op een stempel ter gelegenheid van 500 jaar Reformatie ISEKLOHN 29.10.2017.

### **Psalmteksten als motto van niet kerkelijke organisaties**

Niet alleen kerkelijke personen en organisaties maken gebruik van psalmteksten zoals blijkt uit het embleem van het Royal Air Force Station Kenley. De voormalige Royal Air Force basis Kenley, meer bekend onder de naam RAF Kenley was een basis van het Royal Flying Corps in WO I en van de RAF in WO II. Het is gelegen bij Kenley, London, Engeland. Het diende als militaire basis van 1917 tot 1959. Tegenwoordig is het vliegveld in gebruik als zweefvliegveld.



Tijdens WO II was RAF Kenley samen met de bases Croydon en Biggin Hill verantwoordelijk voor de luchtverdediging van Londen tegen de Duitse Luftwaffe. De ergste schade leed het vliegveld tijdens de Slag om Engeland op 18 augustus 1940. De Britten verloren 68 machines en de Duitsers 69. Op Kenley werden alle tien de hangars en 12 vliegtuigen met inbegrip van de Hurricanes vernietigd en de landingsbanen raakten zwaar beschadigd. Op 16 september 1986 vond de herdenking plaats van 50 jaar RAF met de uitgifte van 5 postzegels met afbeeldingen van opperbevelhebbers en hun vliegtuigen. Er bestaan verschillende eerste dag afstempelingen waaronder die van Kenley. Daarin wordt ook het motto weergegeven zoals dat voorkomt op het wapen van RAF Kenley basis **NISI DOMINUS PRO NOBIS**. Ontleend aan psalm 123:2 *was de Heer niet voor ons geweest, (toen de mensen zich tegen ons keerden)*.

Tot besluit apart aandacht voor een Duits stempel waarop een munt te zien is met de inscriptie *'benedictus deus'*. Woorden die in verschillende Bijbelteksten voorkomen, waaronder diverse psalmen. Als voorbeeld nemen we Psalm 18:47 (VUL 17:47): *vivit Dominus et Benedictus Deus meus et exaltetur Deus salutis*

*meae. NBV: De Heer leeft, geprezen zij mijn rots,  
hoogverheven is God, mijn redder.*

Het stempel is uitgegeven op 14.-5.1976 ter gelegenheid van een tentoonstelling over munten en postzegels Hamburg 118. Sinds de 16<sup>e</sup> eeuw is West-Europa het schouwtoneel van oorlogen tussen katholieken en protestanten. Zowel de ene als de andere partij wilde duidelijk maken dat God aan hun zijde stond. Daarvoor gebruikte men onder andere munten en medailles.



**Harry Manie**

*Literatuur:*

*Wikipedia: Carthage College, Conservative Laestadianism, Paul Gerhardt, Heiligerstädter Kirche, Händel, Hofbauer, Lutherliederen, Messiah, Nationaal Archief Brazilië, Posaunenchor, RAF Kenley, Stepinac, Sturla, Sladkevicius, St. Mary's Anglo-Indian Higher Secondary School.*  
*ETB's Deutsche Post. Die Briefmarken Bibel.*  
*Diverse afleveringen van Stempelnieuws door R.T. Huizinga.*

## ESTER, een vrouw met een missie



Antisemitisme of Jodenhaat relatoren wij meestal aan wat voor en tijdens WO2 heeft plaatsgevonden. Het begon met de Kristallnacht, ook wel de 'nacht van het gebroken glas' genoemd vanwege de veel kapot geslagen ramen, in de nacht van 9 op 10 november 1938. Als een tsunami woedde toen in heel Duitsland een uitbarsting van nazi-geweld tegen Joodse burgers en hun

bezittingen. 1400 synagogen werden in brand gestoken en tal van winkels en huizen van Joodse mensen werden vernield en geplunderd.

In 1945 eindigde de genocide, massamoord, die zes miljoen mensen uit de Europese Joodse gemeenschap het leven hebben gekost. Gedeporteerd en omgebracht in vernietigingskampen in Duitsland en Polen. Jaren daarna en tot nu toe zeggen we daarvan 'Dit nooit weer'.



Anno 2019 is antisemitisme (haat tegen Joden) nog steeds een groeiend probleem. Het gif raakt maar niet uitgewerkt! In het oosten van Frankrijk werden in februari 2019 80 joodse graven beklad met hakenkruisen. Kort daarop

werd in Straatsburg een joods monument vernield. Overal en telkens weer steekt antisemitisme de kop op



*Het aantal incidenten neemt toe. Aantallen? Alleen al in 2017 werden in Frankrijk 311 incidenten geregistreerd en in 2018 waren het er 541. In Nederland? Ik noem alleen dat sinds een tiental jaren Ajaxsupporters niet meer welkom zijn bij voetbalwedstrijden van Feyenoord en ADO Den Haag en omgekeerd. De bekladding van het standbeeld van De Dokwerker in Amsterdam in februari 2019 met verf in de ADO kleuren geel en groen is het zoveelste incident in Nederland en spreekt voor zich. Een groeiend probleem in Europa. Een probleem dat niet alleen voortkomt uit groeperingen burgers, maar ook wordt gevoed door extremistische politieke ideologieën.*

De berichtgeving, geschreven en gesproken in allerlei media (o.a. Trouw 1.3.'19), doen mij denken aan het verhaal van **ESTER**. Het Bijbelboek Ester is genoemd naar de hoofdpersoon van het verhaal, de Joodse jonge vrouw Ester; in het Hebreeuws is haar naam Hadassa. Dit verhaal komt oorspronkelijk uit de Hebreeuwse bijbel en vertelt over het niet doorgaan van de uitroeiing van alle Joden in het Perzische Rijk, ongeveer in de 4<sup>e</sup> of 5<sup>e</sup> eeuw voor Christus. Deze

icoon van haar toont ook haar gebed:

*'O, Heer, God van Abraham, hoor naar de stem van de uitzichtloosheid en verlos ons uit de hand die kwaad beramen.'* Het bijbelverhaal, ook wel een novelle genoemd, is ook voor niet bijbellezers een goed verzorgd en gedetailleerd leesbaar verhaal. Het vertelt hoe het Joodse volk daar werd bedreigd met vernietiging en hoe het van zijn onderdrukker(s) werd bevrijd. Wat opvalt in dit verhaal is, dat de naam van God daarin niet voorkomt.



Al wordt het niet met zoveel woorden gezegd, daarin wordt ook een oud conflict geactualiseerd, namelijk de vijandschap tussen de Amalekieten en Israël, dat enkele keren in de bijbel wordt genoemd, o.a. in Exodus 17:8-16, het bekende verhaal waarin Mozes op een heuveltop met opgeheven handen de strijd aanvoert. Rechtsboven in het miniatuur op de zegel ziet u drie hoofden, Mozes in het midden, Aäron en Hur aan zijn zijden. Waarom

deze houding van Mozes? Het is een oude joodse gebedsvorm, bidden 'met opgeheven handen.' (zie de berijmde psalm 141:2) De postzegel laat een oude 14e eeuwse miniatuur van deze slag zien en komt uit een handschrift van de joods-Perzische dichter Sharin. Wie het in het echt wil zien moet naar het Israël Museum in Jeruzalem. De zegel werd uitgegeven bij de sterfdag van Rhabbi Or Sharga.



Het verhaal van Ester is als volgt. *'Het was in de tijd van Ahasveros die regeerde over een rijk (Perzië) dat zich uitstreckte van India tot aan Nubië en dat 127 provincies telde.'* (Esther 1:1-9). Nubië was een land dat gelegen was

ongeveer in het zuiden van het huidige Egypte. Het gaat om koning Xerxes I, zoon van koning Darius, die in de Bijbel Ahasveros heet. Hij heerste van 485-465 v.Chr. over Perzië. Zijn naam betekent ‘de machtige’ en was getrouwd met koningin Vasthi. Links op deze zegel staat een tekst uit Ester 1:1-9 en de figuratie duidt op het verhaal.



Ester 1:1. is ook afgebeeld op een wellicht bekender Israël zegel. Aan het eind van een dagenlang durend feest, dat de koning als een uiting van zelfverheerlijking had georgani-seerd, weigert koningin Vasthi op bevel van de koning haar schoonheid te tonen aan de aanwezige gasten. Zij werd verstoten en de koning koos uit veel kandidaten een nieuwe koningin. De rol van de vrouw was er toen al één van ondergeschiktheid. In veel culturen binnen religieuze en politieke stromingen is deze rol van ondergeschiktheid aan mannen nog een levende werkelijkheid. In 2019 is het nog maar 100 jaar geleden dat vrouwen in Nederland het actieve kiesrecht verkregen en dat is niet zonder slag of stoot gegaan.



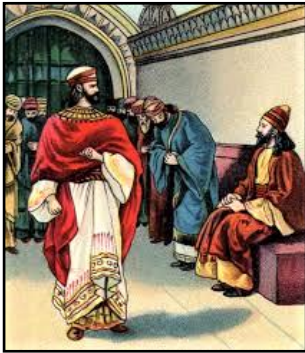
De keus viel op Hadassa, een Joods meisje, wier naam in het Perzisch Esther. Zij was een wees, opgevoed door haar oom en tevens pleegvader Mordechai. *‘De koning voelde voor Ester meer liefde dan voor alle andere vrouwen, meer dan alle andere meisjes verwierf zij zijn bewondering en genegenheid.’* Ester 2:17 (nr.10)



Mordechai was dagelijks in de Koningspoort van de hoofdstad Suzan te vinden. Dat betekende o.a. dat hij een functie aan het hof had. Hij ontdekt daar dat twee leden van de hofhouding, waarschijnlijk uit onvrede, een aanslag op de koning beraamden. Mordechai laat dit via Ester de koning weten. Beide hovelingen zijn geëxecuteerd.







De koning benoemt de verwaande Amalekiet Haman tot de hoogste functionaris in het Perzisch Rijk. Zoals hiervoor vermeld waren de Amalekieten vanouds de aartsvijanden van Israël en stammen af van Ezaú. Iedereen buigt voor hem en betoont hem eer, behalve Mordechai, de Jood, die dit weigert en blijft zitten tot woede en chagrijn van Haman. In de joodse traditie wordt buigen en knielen voor iemand als een vorm van afgoderij beschouwd. Haman laat een wet bekrachtigen om het hele Joodse volk in Perzië uit te roeien. De booswicht weet niet dat koningin Ester ook tot dit volk behoort.



Mordechai neemt dan de regie en doet opnieuw een beroep op Ester om naar de koning te gaan. Een levensgevaarlijke opdracht want op ongevraagde audiëntie bij de koning komen stond de doodstraf. Ester vroeg aan de Joden in Suzan drie dagen te vasten, dag en nacht, *'daarna zal ik naar de koning gaan. Moet ik omkomen, goed, dan zal ik omkomen'*. (Ester 4:16)

Opnieuw gaat zij ongevraagd naar de koning en verkrijgt toegang. Dan verzoekt ze de koning om samen met Haman

nog diezelfde dag bij haar te komen om deel te nemen aan een door haar georganiseerd feestmaal. Op die



uitnodiging gaat de koning in en de verwaande Haman laat in zijn gezin en aan iedereen die het maar horen wil, weten dat hij op een etentje bij de koning en de koningin is uitgenodigd. Tijdens deze maaltijd vraagt de koning aan Ester wat ze wel wenst. Zij ontwijkt dit verzoek, maar vraagt de koning en Haman om de volgende dag nogmaals bij haar te komen eten

Ondertussen besluit Haman om Mordechai door ophanging om te brengen. Koning Ahasveros wordt er die nacht aan herinnerd dat een aanslag op zijn leven, nog maar kort geleden werd verijdeld door het optreden van Mordechai, maar dat deze daarvoor nimmer beloond is.

Haman krijgt de volgende morgen van de koning opdracht voor Mordechai een eretocht door de burcht Suzan te organiseren.



De vernedering van Haman kon niet groter zijn. Wanneer de koning en Haman de volgende avond opnieuw bij koningin Ester aan de rijk gevulde dis zitten klinkt opnieuw aan Ester de vraag wat zij wenst, 'Al was het de helft van mijn rijk, het zal u gegeven worden' Ester vraagt de koning 'Majesteit, als u mij goed gezind bent en het u goeddunkt, schenk mij en mijn volk dan het leven.(Ester 7:2).

Koning Ahasveros is verbijsterd en woedend als hij hoort dat het plan van massamoord van Haman afkomstig is, die daartoe een wet door de koning had laten uitvaardigen. Eén van de hovelingen vertelt de koning dat in de tuin van Haman een paal is opgezet om Mordechai daaraan op te hangen. Dan gebiedt de koning om Haman zelf daar aan op te hangen. Een genocide werd hiermee voorkomen! Missie volbracht!, zo zou je kunnen zeggen.



Tot op de dag van vandaag bestaat er onzekerheid over de vraag wie de auteur van dit verhaal is. Men zegt dat het is voortgekomen uit de Talmoed. De Talmoed is heel vrij omschreven een commentaar op de Tenach of wel een schriftelijke weergaven van 7 eeuwen geestelijk-religieus joods leven, samengesteld door rabbijnen en andere (schrift)-geleerden



Ik symboliseer de Talmoed niet met een rij boeken op de plank, maar met twee zegels, het Boek van de Wetenschap en een afbeelding van de Menorah wat het oudste symbool in het Jodendom is. De Menorah is mede daarom opgenomen in het rijkswapen van Israël. Zoals de Menorah zijn licht verspreid ..... 'zo zal God zijn aangezicht over ons doen lichten.' (Exodus 25:31,32). Die woorden verwijzen ook naar Psalm 67:2.



Belangrijk om te vermelden is ook dat er in Nederland twee bijbelversies van het Esterverhaal gangbaar zijn, namelijk een Rooms Katholieke en een Protestantse. De door de protestanten als canoniek erkende versie is gebaseerd op de tekst van de Hebreeuwse bijbel. Daarin wordt het verhaal van Ester beschreven als een uiting van Gods leiding, in Ester 4:14, ‘... *Wie weet ben je juist koningin geworden met het oog op een tijd als deze.*’ Maar de Godsnaam zelf wordt er, zoals al vermeld niet in genoemd. De Rooms Katholieke versie bevat naast de protestantse versie zeven aanvullingen op enkele plaatsen in het verhaal, aangeduid met de letters A t/m G. Boeiende literatuur om deze aanvullingen b.v. in de Willibrord-vertaling te lezen.



In de Joodse traditie is het boek Ester één van de vijf feestrollen, omdat dit verhaal ook vermeld hoe het joodse Poerimfeest is ontstaan, het feest van de bevrijding. Poerim is afgeleid van het Hebreeuwse 'Poer', wat 'lot' betekent, in de betekenis van 'iets wat mensen treft'. Dit feest wordt daarom ook wel het Lotenfeest genoemd. Het woord 'poer' komt twee keer voor in het verhaal, (3:7 en 9:24). Haman bepaalde aan de hand van het lot werpen op welke dag de uitroeiing moest plaatsvinden en dat was: 13 Adar (Ester 3:13)

Een joodse feestdag, welke niet door God, maar door Mordechai is ingesteld (Ester 9:21), *'hij verplichtte hen ertoe om elk jaar opnieuw de 14<sup>e</sup> en de 15<sup>e</sup> dag van de maand Adar te vieren, omdat in die maand droefheid was veranderd in vreugde en waarin rouw was veranderd in feest'*. Poerim wordt gevierd vanaf de avond van 14 Adar tot aan de avond van 15 Adar. In onze kalender valt deze periode in februari/maart.



Het begint met een vasten (het volk moest van Ester drie dagen vasten alvorens ze naar de koning ging), daarna wordt in de synagoge het boek Ester gelezen en daarna, overdag krijgt het feest een bijna carnavalesk karakter met veel muziek en dans, compleet met verkleedpartijen.

Uit 1731 dateert een Oratorium van Händel dat gaat over het verhaal van Ester. Het verhaal is ook enkele keren verfilmd. Uit 1960 dateert: 'Esther and the King' en de verfilming uit 2006 'One night with the King'. Maar al in de tijd van de Renaissance (1300-1600) zijn over dit verhaal

toneelstukken geschreven, waarin thema's als gerechtigheid, voorzienigheid en vroomheid aan de orde komen.

Tenslotte, 4 mei ligt al weer even achter ons. Die avond was het in Nederland twee minuten stil. We herdachten de levens van miljoenen mensen die geslachtodferd zijn vanwege haat en discriminatie waarvan we elke vorm moeten blijven veroordelen. Laten we het niet beperken tot één avond per jaar. Het is onze opdracht het verleden steeds weer door te vertellen aan komende generaties dat haat en waanzin tegen wie dan ook, geen ander resultaat heeft dan verlies van eigen vrijheid en of leven.



Ik sluit dit artikel af met dezelfde herdenkingszegel als de eerste van het begin, die van de Kristallnacht in 1938. Daarop staat deze tekst afgedrukt: ***Das Geheimnis der Erlösung heisst Erinnerung,*** *Het geheim van de bevrijding heet herinnering*



**Jan Pons**

## HET KLOOSTER SUCEVITA MET EEN BIJZONDER NICOLAASFRESCO

*Manastirea Sucevița*



*Manastirea Sucevița*

In Bucovina in het noordoosten van Roemenië ligt aan de rivier Sucevița het gelijknamige dorp alsook het gefortificeerde klooster met dezelfde naam. Het werd gebouwd in de laatste decennia van de zestiende eeuw. Zoals vrijwel elke Moldavische kloosterkerk bestaat het gebouw uit vijf ruimten: de kanselarij, de naos, de rouwzaal, de pronaos en de exonarthex. In de apsiden zijn nissen te vinden, die vroeger hoger zijn geweest. Eertijds werd de buitenkant ook gesierd met smalle nissen, die in de loop der tijd verdwenen zijn. De toren van Sucevita is de eerste die werd gefundeerd op drie bases; later vond dit bouwkundig principe elders navolging.



*Fresco's van Ioan en Sofroni*

De kerk van dit klooster - gewijd aan de Transfiguratie van Christus – werd aan binnen- en buitenzijde beschilderd met talloze schilderijen door de verder onbekende gebroeders Johannes en Sophronius (Ioan en Sofronie) in de jaren 1595-1596. Bij gebrek aan nadere informatie luidt hun epitheton Zugravul = Schilder. In het interieur zijn o.a. de levenscycli geschilderd van Sint Joris Martyr, de profeet Mozes en Sfântul Nicolae oftewel Sint Nicolaas. Van één geschilderde Nicolaaslegende uit Sucevița is een postzegel verschenen. Een schip met door de storm gebolde zeilen, rollende golven en een angstige bemanning; op de achterplecht staat Nicolaas met opgeheven rechterhand die ter redding is gekomen op het gebed van de benarde zeelui. In de twee bovenhoeken blaast de Eurakilon (Handelingen 27: 14) zijn adem neer op het schip.

Een middeleeuwse hymne zegt het zo:



*Cum quidam fluctuantia naute sulcarent  
mare  
tempestas illis obvia fit maris inter  
agmina.  
Ab illis clamor tollitur quod tempestas  
exoritur  
quo ipsa navis tunditur, quod paene tota  
mergitur.  
Sed hoc videntes miseri fundo timentes  
ingeri,  
omnes clamabant: subveni nicolae serve  
dei.  
Illi dicentes talia viderunt dei gratia  
nicolaum per mare tendentem ad  
pericula.*

*Toen enkele zeelui door de deinende golven heen de zee doorploegden naderde hen een storm te midden van de watervloeden van de zee. Geschreeuw werd door hen aangeheven omdat de storm optrad waardoor zelfs het schip werd gebeukt, zodat het bijna zonk. Maar toen de ongelukkigen dit zagen en vreesden de diepte te worden ingesleurd, schreeuwden allen: Kom tot ons, Nicolaas, dienaar Gods. En terwijl ze dat zeiden, zagen ze - door de genade van God - Nicolaas door de zee op de noodsituatie afkomen.  
Een uitbreiding van het wonder*

De Orthodoxe Kerk heeft als uitbreiding van deze bekende legende uit de Vita van Michaël de Archimandriet nog een extra wonder toegevoegd. Die aanvulling is afkomstig uit de levensbeschrijving van een andere Nicolaas, namelijk die uit het klooster Sion (Vita Nicolai Sionitae caput 31). Een matroos genaamd Ammonios valt uit de mast en komt zielbrakend neer op het dek. Nicolaas zegt echter dat Jezus Christus op zijn gebed de jongeman zal opwekken. Zo geschiedt het en Nicolaas geeft hem even later levend en wel aan zijn kameraden. Daarna blijft de zee rustig en het schip vaart veilig naar Diolkos bij Alexandrië, waar Nicolaas (die van Sion!) vele zieken geneest en wonderen doet.

***Drs. H.J. Franzen***

## REMBRANDTJAAR OP DE OMSLAG VAN ONS BLAD (4)

### 'De Honderdgulden Prent'

In dit nummer zien we als wisselzegel op de omslag van ons blad een zegel door de Oostenrijkse Post in 1990 (Mi1994) uitgegeven ter gelegenheid van een Internationaal Christus Medicus Congres in Bad Ischl. Deze ets van Rembrandt is bekend geworden als de Honderdgulden Prent. (1) Want de titel is ontleend aan het verhaal dat Rembrandt een exemplaar van zijn eigen werk wilde terugkopen maar dat hij daarvoor honderd gulden moest betalen. Dat was voor die tijd al een enorm bedrag en het laat zien hoe hoog Rembrandts werk in zijn tijd al werd gewaardeerd.

Deze ets, ook wel *De predikende Christus* of *Jezus geneest de zieken* genoemd, is een kopergravure die de schilder tussen 1643 en 1649 maakte en in tegenstelling tot al zijn overige werk, worden hier in één afbeelding meerdere verhalen verteld, alle afkomstig uit Mattheüs 19. Hierin staat beschreven hoe Christus zieken genas, discussieerde met de schriftgeleerden en de kinderen bij zich riep. Rembrandt gaf al deze gebeurtenissen samen weer in één compositie



(1)

Het contrast tussen licht en donker maakt dat de blik van de kijker steeds naar een andere plek in de afbeelding wordt getrokken. De postzegel is eigenlijk te klein om alles goed te kunnen onderscheiden. Bovendien wordt het rechterdeel van de prent met de zieken op de zegel niet weergegeven. NB op een zegel van een medisch congres. Daarom hieronder een grote afbeelding en lees het hoofdstuk 19 nog eens na om het verhaal

wat uitgebeeld wordt, beter te begrijpen.(2)

Allereerst zien we **Jezus**. Hij is het stralende middelpunt waar alles om draait. Verder valt op dat van al de hoofden er niet één boven dat van Jezus uitsteekt. De lichtkrans rond zijn hoofd duidt zijn goddelijkheid aan. Zijn gestalte straalt waardigheid uit, maar ook kwetsbaarheid. Haast breekbaar staat Hij daar. De handen houdt Hij verwelkomend uitgespreid.

**Farizeeën en schriftgeleerden** bevinden zich links van Jezus, het groepje het verste van Hem af. Ze wenden zich van Hem af, met zelfvoldane gezichten



samenzweerderig met elkaar overlegend. De **discipelen** bevinden zich dichtbij Jezus, aan zijn rechterhand. Drie van hen hebben hun blik op Jezus gericht. De discipel die het dichtst bij Jezus staat, kunnen we op grond van de manier waarop hij gewoonlijk wordt uitgebeeld identificeren als Petrus. Met zijn rechterhand probeert hij de vrouw tegen te houden die op Jezus komt toelopen met een baby op de arm. Dit brengt ons bij de volgende groep: de **mensen die hun kinderen bij Jezus brengen**. De kleding van de vrouw die op Jezus toe komt, typeert haar als een rijke vrouw. Ze brengt haar baby bij Jezus. Achter haar zien we hoe een peuter zijn moeder, die ook een baby op de arm heeft, probeert mee te trekken. Achter het ventje ligt een hond, die gewoonlijk in 17e-eeuwse werken de trouw verbeeldt. Een hond weet wie zijn meester is en volgt hem! Helemaal vooraan staat een forse man van stand met een brede baret. Hij houdt zijn blik en voet duidelijk van Jezus afgewend, de handen stokstijf op de rug,

Ook **de rijke jongeling** is aanwezig en bevindt zich naast de rijke vrouw met baby. Hij zit in gedachten verzonken terneergeslagen terneer. Het is de kameel die helemaal rechts de poort binnenkomt, die met hem en met vers 24 verband houdt.



(2)

Kijken we nu naar de rechterhelft van de gravure. Hier zien we de mensen die Jezus gevolgd zijn, zoals in vers 2 staat. Onder hen bevinden zich meerdere **zieken en hun begeleiders**. Een zieke wordt op een kruiwagen bij Jezus gebracht. Een man dichterbij Jezus probeert diens aandacht te vestigen op deze

mens in nood. In plaats van de wegduwende hand van Petrus treffen we hier de hand die op de ander wijst. Naast de kruiwagen staat een bejaarde wankele man. Hij leunt op zijn vrouw, zij ondersteunt hem.

Dan bevinden zich nog **drie personen aan Jezus' voeten**: een knielende rijke vrouw, een aanbiddende man en een verzwakte zieke vrouw die hulpeloos neerligt maar wel haar hand aan Jezus' voeten legt. Rembrandt laat ons meer dan alleen maar een illustratie van het verhaal zien. Wat op de ets staat afgebeeld, heeft in werkelijkheid nooit zo tegelijk bestaan. Hij heeft de verschillende gebeurtenissen van het verhaal zo neergezet dat ze de betekenis ervan weergeven.

Let eens op de contrasten. Links licht, rechts donker. Links hoog, rechts laag. Rijk tegenover arm, volwassene tegenover kind, gezond tegenover ziek, met of zonder aanzien, zelfvoldaan of smekend om hulp. Het evangelie zet de wereld op zijn kop. Bovendien zijn bij mensen sommige dingen onmogelijk, maar bij God is alles mogelijk (vers 26). De genade staat dus centraal in deze prent. Jezus staat ons met open armen op te wachten!

***Anton Schipper***

## KERSTMIS 2019....Een Frans kersttafereel op een Duitse zegel!



Tot mijn verbazing én verrassing heeft de Duitse Post op 10 oktober 2019 een kerstzegel uitgebracht met daarop een detail van het beroemde gebrandschilderde raam van de Notre-Dame van Chartres! Dit siert de zegel (Michel no: 3495) die met toeslag is uitgegeven. Verrassend, omdat je zou verwachten dat er in Duitsland op dit gebied nog wel voldoende keus zou zijn!

Herinneringen aan ons bezoek aan Chartres in 1990 kwamen direct weer bij mij naar boven. Het fotoalbum opgezocht en onze vakantie langs de Loire, met zijn kastelen en kathedralen samen met mijn echtgenote opnieuw beleefd! Het was een historische reis, want voor het eerst in 22 jaar trokken we er samen op uit naar Frankrijk! We hebben het er daarna nog vaak over gehad dat ik, gewapend met een verrekijker, maar geen genoeg kon krijgen van die prachtige vensters, terwijl mijn vrouw buiten de kathedraal allang op een terrasje zat!

De wereldberoemde Notre-Dame van Chartres werd gebouwd tussen 1194 en het midden van de 13e eeuw. Het is tevens de bisschopszetel van het bisdom Chartres in het Franse departement Eure-et-Loir. De indrukwekkende kerk bevindt zich in het midden van de oude stad Chartres. Het wordt beschouwd als een baken van de stad met ruim 40.000 inwoners en als een uitzonderlijk goed bewaard gebleven getuigenis van gotische architectuur.



Op de zegel zien we een detail van het zogenaamde "Incarnatie Raam" dat werd vervaardigd tussen 1145 en 1155 en is geplaatst in het midden onder het westelijk roosvenster. Afgebeeld wordt de geboorte van Jezus Christus, de Zoon van God. Bij hem waken zijn ouders, Maria en Jozef, de os en de ezel.

Uit de voorgaande romaanse kathedraal, welke door een brand in 1194 bijna volledig werd verwoest, zijn maar weinig ramen overgebleven. Met name het zuidelijke venster "Notre-Dame-de la Belle-Verrière" (ca. 1150) en de drie grote vensters boven de westelijke ingang

waaronder dus het Incarnatie raam. In totaal omvat de beglazing van de kathedraal van Chartres 176 ramen, die een oppervlakte van meer dan 2.000 m<sup>2</sup> gekleurd glas vertegenwoordigen.

Voor de wederopbouw van de kathedraal stroomden de giften binnen vanuit heel Frankrijk, maar ook uit het buitenland – van koningen, edellieden, aartsbisschoppen, bisschoppen, en alle andere rangen binnen de Kerk en van kooplieden, gilden, werklieden en boeren.

*Voor de op 15 april 2019 door brand verwoeste Notre Dame van Parijs is heel veel geld nodig en ook direct toegezegd, maar afgewacht zal moeten worden wanneer en of met het herstel in 2021 zal worden begonnen!*

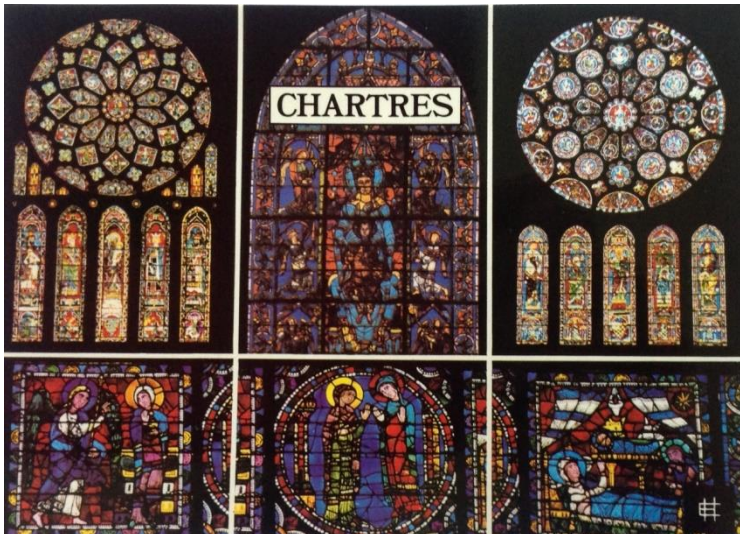
De kathedraal staat sinds 1979 op de werelderfgoedlijst van UNESCO.

Het gebouw is meer dan 130 meter lang en 64 meter breed. Het bevat verschillende portalen, die zijn versierd met uitgebreide sculpturen. De meest bekende is het "koninklijke portaal". De beelden daarin dateren uit het midden van de 12e eeuw.

Tijdens onze reis langs de Loire hadden we ook een overnachting in het mooie plaatsje Vendome.

Op het plaatselijke postkantoor kocht ik een vel zegels (bij ons bekend als "De Kop van Christus") met daarop een fragment van een gebrandschilderd raam, afkomstig uit de abdijkerk St.Petrus en Paulus te Wissembourg, Elzas dat in ca.1880 ontdekt werd bij opgravingen.





Het fragment heeft een diameter van 25cm en stamt mogelijk uit de 9e eeuw, af te leiden uit de Byzantijnse tekenstijl van het gelaat.



Waar een Duitse kerstzegel al niet toe kan leiden.....  
.....gelukkig hebben we de foto's nog!

**Joop Kuijer**

**Geraadpleegde bronnen:**

- Deutsche post
- Wikipedia
- De kerkransen van Chartres
- Gebrandschilderd glas 'schilderen met licht'